

Список використаних джерел

1. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусства / Р. Арнхейм. – М.: Прометей, 1994. – 352 с.
2. Безклубенко С. Д. Кіномистецтво та політика / С. Д. Безклубенко. – К.: Альтерпрес, 1995. – 430 с.
3. Березин В. М. Теория массовой коммуникации. Тексты вводных Лекций / В. М. Березин. – М.: Изд-во Российского университета дружбы народов, 1997. – 32 с.
4. Борисов Б. Л. Технологии рекламы и PR / Б. Л. Борисов. – М.: Файр-пресс, 2001. – 624 с.
5. Лотман Ю. М. Статьи по семиотике культуры и искусства / Ю. М. Лотман. – СПб.: Академический проект, 2002. – 544 с.
6. Михалкович В. О сущности телевидения / В. О. Михалкович. – М.: ИПКТВ, 1997. – 49 с.
7. Прожико Г. С. Концепция реальности в экранном документе / Г. С. Прожико. – М.: ВГИК, 2004. – 454 с.
8. Санжаревский И. И. Политическая наука: Словарь-справочник / И. И. Санжаревский. – Тамбов, 2014. – 350 с.
9. Смирнов С. Д. Психология образа: проблема активности психического отражения / С. Д. Смирнов. – М.: Издательство московского университета, 1985. – 232 с.

References

1. Arnheim R. Novye ocherki po psihologii iskusstva / R. Arnheim. – М.: Prometej, 1994. – 352 s.
2. Bezklubenko S. D. Kinomystetstvo ta polityka / S. D. Bezklubenko. – К.: Al'terpres, 1995. – 430 s.
3. Berezin V. M. Teorija massovoj kommunikacii. Teksty vvodnyh Lekcij / V. M. Berezin. – М.: Izd-vo Rossijskogo universiteta družby narodov, 1997. – 32 s.
4. Borisov B. L. Tehnologii reklamy i PR / B. L. Borisov. – М.: Fair-press, 2001. – 624 s.
5. Lotman Ju. M. Stat'i po semiotike kul'tury i iskusstva / Ju. M. Lotman. – SPb.: Akademicheskij proekt, 2002. – 544 s.
6. Mihalkovich V. O sushhnosti televidenija / V. O. Mihalkovich. – М.: IPKTV, 1997. – 49 s.
7. Prozhiko G. S. Koncepcija real'nosti v jekrannom dokumente / G. S. Prozhiko. – М.: VGIK, 2004. – 454 s.
8. Sanzharevskij I. I. Politicheskaja nauka: Slovar'-spravochnik / I. I. Sanzharevskij. – Тамбов, 2014. – 350 s.
9. Smirnov S. D. Psihologija obraza: problema aktivnosti psihicheskogo otrazhenija / S. D. Smirnov. – М.: Izdatel'stvo moskovskogo universiteta, 1985. – 232 s.

Katsuba M. O., postgraduate, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), nkatsuba@gmail.com

Feature film as mass media: peculiarities of influence on political processes

In article the peculiarities of influence of the feature film on political preferences, belief of masses, and process of formation of dominating in the society concepts of political processes are considered. Because of influence on changes of political consciousness and behaviour of citizens the cinema is considered as a factor of political processes. Thus the feature cinematograph is investigated only in the context of its peculiarities as one of types of mass media. The author compares and differentiates peculiarities of political influence of the feature film and other types of mass media. The special attention is paid to television with which in this context a cinematograph has a number of general and distinctive features. In particular, the attention to peculiarities of political influence of cinema to not politically charged audience, factors of long influence of the movie, quality of cinema as "authoritative" by media, its possibilities of formation of images of totalitarian political leaders, factors of influence on audience of positive and negative film stars is paid.

Keywords: political processes, feature film, cinematograph, movie, media, mass media.

Кацуба Н. А., аспирант, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), nkatsuba@gmail.com

Художественное кино как масс медиа: особенности влияния на политические процессы

Рассматриваются особенности влияния художественного кино на политические предпочтения, убеждения масс, процесс формирования доминирующих в обществе представлений о политических процессах. Через влияние на изменения политического сознания и поведения граждан кино рассматривается как фактор политических процессов. При этом художественный кинематограф исследуется исключительно в контексте его особенностей как одного из видов масс медиа. Автор сравнивает и разграничивает особенности политического влияния художественного кино и других видов СМИ. Особенное внимание уделяется телевидению, с которым в этом контексте кинематограф имеет целый ряд как общих, так и отличительных черт. В частности, обращается внимание на особенности

политического влияния кино на не политизированную аудиторию, факторы долгосрочного влияния кинофильма, свойства кино как «авторитарного» медиа, его возможности формирования образов тоталитарных политических лидеров, факторы влияния на аудиторию положительных и отрицательных киногероев.

Ключевые слова: политические процессы, художественное кино, кинематограф, кинофильм, медиа, СМИ.

* * *

УДК 321.01

Ключник Р. М., кандидат політичних наук, викладач кафедри політології, соціології та гуманітарних наук, Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля (Україна, Дніпропетровськ), nobelopolis@yandex.ru

Вища освіта в умовах політичної кризи: функціональні особливості

Розкрито основні функціональні особливості вищої освіти за умов політичної кризи. Проаналізовано найважливіші тенденції, характерні для сучасного світового освітнього простору. Доведено, що кризові явища в освітньому просторі корелюються з аналогічними процесами у політичній, економічній і соціальній сферах. Виокремлено основні напрями впливу вищої школи на політичну систему: компетентнісний, кадровий та аксіологічний. Підкреслено роль вищої школи у підготовці фахівців-політологів нового покоління. На прикладі низки країн доведено ефективність впливу академічної спільноти на кадровий склад органів державної влади. Особливу увагу приділено можливостям вищої школи як агента соціалізації громадян. У статті використано історичний, системний, структурно-функціональний, порівняльний та інші методи.

Ключові слова: політична криза, політична система, вища освіта, аксіологічна криза, політична соціалізація.

Освітній простір суспільства є формою соціально-політичної єдності людей, яка створюється у результаті їх спільної освітньої діяльності. Цілі такої діяльності визначаються потребами суб'єктів освіти. Призначення освітнього простору полягає у створенні необхідних умов для передачі в суспільстві досвіду від покоління до покоління, яке забезпечують такі чинники, як відповідна інфраструктура, інформаційне забезпечення, соціальні умови. У ХХІ ст. не піддається сумніву факт, що система освіти у кожній країні тісно пов'язана з політичною системою, а остання у процесі свого розвитку зіштовхується із системними та інституційними кризами.

Отже, метою нашої статті є розкрити основні функціональні особливості освіти (насамперед вищої) за умов політичної кризи.

Проблема співвідношення освітнього простору та політичної системи розкрита у працях І. Каленюка, Н. Касярума, В. Пашкова та інших авторів. Не можна залишити поза увагою дисертаційне дослідження Т. Михайлюк, яке присвячене розвитку інформаційно-комунікаційних стратегій скандинавських країн. Фабрики думки як особлива форма взаємодії між освітньою та політичною системами розглядається, зокрема, Ю. Денисовим. Вітчизняний дослідник М. Гуляєв розглядає сучасну професію спін-доктора, підготовка якого неможлива без створення якісної системи політологічної освіти.

Втім, у вітчизняному політологічному дискурсі недостатньо уваги приділено проблематиці освіти саме в умовах кризи політичної системи. На нашу думку, криза у політичній системі – це особливий стан політичної системи, за якого порушується рівновага окремого інституту, підсистеми чи системи в цілому.

Для сучасного світового освітнього простору характерні важливі тенденції: 1) перехід від елітарної вищої освіти до високоякісної освіти для всіх; 2) поглиблення

міждержавної співпраці в освіті; 3) збільшення у змісті освіти гуманітарної складової; 4) поширення інновацій при збереженні національних традицій країн. До проявів світового освітнього простору слід віднести процеси обміну студентами та викладачами, співпрацю між ВНЗ країн над спільними проектами. Серед негативних наслідків глобалізації освіти, згідно з баченням Н. Касярум, є активізація «витоку розуму» – обдарованої молоді, кращих учених – з країн з недостатнім розвитком освітньої інфраструктури і низькою престижністю інтелектуальної праці до розвинених країн [1, с. 109]. Таким чином, кризові явища в освітньому просторі корелюються з аналогічними процесами у політичній, економічній і соціальній сферах.

На нашу думку, можна виокремити основні напрями впливу вищої школи на політичну систему: 1) компетентнісний; 2) кадровий; 3) аксіологічний.

Компетентнісний напрям включає перш за все підготовку висококваліфікованих фахівців з політичних наук. Лавиноподібне нагромадження знань, у тому числі політологічних, призвело до необхідності спеціалізації експертів, що втілюється, зокрема, у плюралізмі політологічних та суміжних професій: викладач соціально-гуманітарних дисциплін, політичний оглядач, політичний консультант, політичний технолог, піар-менеджер, спеціаліст органів державного управління та місцевого самоврядування тощо. Порівняно недавно сформувалася професія спін-доктора, який розробляє комплекс заходів з інформаційного супроводження політичних подій, значимих для певного суб'єкта як на етапі їх сприйняття, так і на етапі резонансу новини про ці події [2, с. 7]. Враховуючи вищевикладене, перед вищою школою постає завдання підготовки фахівця, що володіє як фундаментальними знаннями з політичної науки, так і прикладними технологіями, що дозволять йому бути конкурентоспроможним на ринку праці. Окрім традиційних лекційних та семінарських занять, професорсько-викладацький склад дедалі більше використовує у навчальній діяльності ділові ігри, творчі лабораторії, дебати та інші способи активізації пізнавальної діяльності студентів. Серед проблем, що й досі не вирішені у вітчизняній політологічній освіті, слід зосередитись на нівелюванні відмінностей в освітньо-кваліфікаційних програмах підготовки.

До компетентнісного напрямку впливу вищої школи на політичну систему належить також викладання студентам та аспірантам усіх спеціальностей соціально-гуманітарних дисциплін, що покликані сформувати всебічно освічених фахівців. До того ж, засвоєння студентською молоддю основ історії, філософії та політології розширює світогляд, стимулює молодих громадян до участі у виборах та інших формах політичної активності. Політична роль вищої освіти визначається тим, що шляхом передачі знань, навичок, виховання вона генерує не лише компетентних працівників, а й суспільно відповідальних громадян. Тому фінансування вищої освіти можна розглядати як інвестицію, що активно прискорює культурні зміни та перетворення у свідомості як окремих громадян, так і груп людей і суспільств в цілому. Світовий досвід свідчить, що саме студентство є рушійною силою багатьох політичних трансформацій, про що йтиметься нижче.

Кадровий напрям впливу вищої школи на політичну систему пов'язаний зі значною роллю вузів у підготовці

майбутніх управлінців та політиків державного рівня. Серед відомих історичних прикладів є режим «Estado Novo» під керівництвом професора Коїмбрського університету А. Салазара у Португалії. Сьогодні ж цей напрям можна розглянути на прикладі США, де найпомітніший вплив на освітню та наукову політику американського уряду з-поміж представницьких об'єднань ВНЗ має Ліга плюща (Ivy League), до якої входять вісім найстаріших університетів Америки: Гарвардський, Принстонський, Єльський, Браунський, Колумбійський, Корнельський, Дартмутський й Пенсильванський. Більшість американських політичних діячів (серед них 32 президенти США), Нобелівських лауреатів, видатних науковців та лауреатів інших наукових премій, видатних економістів, медиків, юристів здобули освіту в одному з університетів Ліги плюща. Аналіз лобістської діяльності Ліги свідчить про її ефективність: у той час, коли у 2000–2008 рр. спостерігалось зниження рівня державного фінансування вищої освіти в цілому, державні асигнування вказаним ВНЗ, більшість з яких є приватними, постійно зростали [3, с. 109].

Сьогодні практично в кожній розвиненій країні у структурі виконавчої влади функціонує консультативний орган (рада, комітет, група) з питань технологічної чи науково-технічної політики. Так, у Фінляндії створено Раду з науково-технологічної політики, що являє собою потужну структуру, яка об'єднує можливості державних органів, підприємців та наукової громадськості. Зазначений фінляндський орган не є консультативним; це повноцінна урядова структура, очолювана прем'єр-міністром, що має у своєму розпорядженні значні фінансові ресурси [4, с. 91]. На думку Т. Михайлюк, запорукою успіхів Фінляндії є чітке розуміння поняття «суспільство знань», з акцентом на таких фундаментальних рисах: конкурентоспроможність господарства (поєднання розвитку наукового потенціалу з виробничо-технологічними можливостями); зростання людського потенціалу країни (фахова підготовка населення); знання як основа розвитку освіти та культури, а також як незамінний фактор виробництва. Варто зазначити, що інтелектуальним лідером тріади (наука, промисловість та сукупність інститутів і засобів управління та розвитку) є сектор фундаментальних і прикладних наук, який включає державні ВНЗ (недержавних немає); провідні фірми і підприємства, які у своєму складі мають науково-дослідницькі підрозділи; державні установи та інстанції, які відповідають за політику наукового і технологічного розвитку [5, с. 9].

Не можна залишити поза увагою такий феномен, як фабрики думки. Серед них є як такі, що створюються політичними партіями чи бізнес-структурами, так і незалежні центри. Однією з перших таких корпорацій у 1948 р. стала RAND Corporation, метою якої проголошено сприяння науковій та освітній діяльності з метою захисту національної безпеки США. Аналітичні центри успішно користуються зацікавленістю уряду США у розвитку і розширенні науково-дослідного потенціалу, проте привертають поряд з державними і значні ресурси громадських та бізнес-структур. «Фабрики думки» в США являють собою самостійні організації, наближені до влади, але не включені до неї безпосередньо (на відміну від того, що часто має місце у пострадянських країнах). Така система сприяє виробленню адекватних управлінських

рекомендацій в умовах кризи, що відповідають критеріям достовірності і функціональності.

Американська система аналітичних центрів є взірцем для країн як Західної Європи, так і Латинської Америки; втім, у цих країнах місцева специфіка зумовлює певні відмінності. Особливістю чилійських фабрик думки є те, що вони виникли в умовах військової диктатури А. Піночета наприкінці 1970–х рр. за підтримки США. Серед них можна назвати CIEPLAN, SUR, CED, CLEPI та інші. Їх першочерговими функціями було проголошено: 1) забезпечення засобами до існування лідерів опозиції; 2) інтерпретацію економічних реформ воєнного режиму та причин кризи демократії та падіння Народного фронту; 3) створення умов для діалогу між різними політичними силами; 4) розробка планів для майбутнього демократичного урядування [6, р. 33]. У Японії провідна «фабрика думки», навпаки, входить до складу системи виконавчої влади: з 2001 р. функціонує Рада з науково-технічної політики, яку очолює прем'єр-міністр країни [7, с. 8]. Основними документами, які виробляє Рада, є рекомендації по запитах прем'єра, ініціативні рекомендації та доповіді комітетів та комісій. З метою запобігання кризам у системі виконавчої влади Рада бере участь у виробленні п'ятирічних планів науково-технічного розвитку, що затверджуються урядом.

Сучасні фабрики думки просувають свої напрацювання в конкретні законодавчі чи виконавчі рішення, є генераторами ідей, альтернативних прогнозів, висновків, модераторами публічної комунікації, лобістами суспільних інтересів. Ідейна продукція «фабрик думок» – прикладна політична експертиза, аналітичні статті, фундаментальні політичні праці. Але її, як правило, відрізняє стратегічне ціле покладання, засноване на певних уявленнях про бажані соціально-економічні та політичні результати. Як слушно зазначають В. Горбатенко та І. Петренко, саме цим фабрики думок відрізняються від академічних наукових установ. Методика роботи «фабрик думок» полягає в застосуванні технологій аналізу (артикуляція проблеми), політичної комунікації (формулювання політики) та реалізації політики (впровадження певних управлінських чи законодавчих рішень) [8, с. 5–13]. Розвинена мережа аналітичних центрів, пріоритетне фінансування та доступ до новітніх технологій нині є важливими складовими моделі стійкого розвитку передових країн. Втілення в життя такої моделі сприяє конкурентоспроможності та світовому науково-технічному лідерству. Постіндустріальні країни спроможні забезпечити безперервну та інтенсивну конвертацію результатів наукових досліджень у політичні рішення.

Нарешті, аксіологічний напрям впливу вищої школи на політичну систему полягає у політичній соціалізації студентства, переважну більшість якого складає молодь. Особливої актуальності ця діяльність набуває в умовах аксіологічної кризи, яка являє собою суперечність між представниками різних світоглядних позицій, докорінний злам звичних політико-ціннісних орієнтацій, що призводить до трансформації політичної свідомості значних груп громадян. Одним з ефективних способів подолання аксіологічних криз є створення системи освіти на основі поєднання передових західних технологій та національних культурних традицій. Досягнення в цьому напрямку слугують меті формування національної самосвідомості, вихованню почуття патріотизму, поваги

до своєї історії та культури. Національна система ж середньої освіти, до якої залучені практично усі громадяни розвинених країн у віці від 6 до 18 років, сприяє розвитку соціальної та громадської активності.

В умовах аксіологічної кризи вкрай важливий перехід від міфологізації політичних цінностей до усвідомлення необхідності втілення їх у життя. М. Лауристин наводить приклад естонського суспільства, яке перейшло від міфологізації свободи під час революційного прориву 1988–1990 рр., коли вона сприймалася як узагальнений емоційний образ світлого майбутнього, до розуміння свободи як підприємницької цінності або як свободи вибору для споживача в епоху ринку і необмежених приватних ініціатив. Вищі навчальні заклади відіграли важливу роль у формуванні нового дискурсу свободи в Естонії [9, с. 9–14].

Будь-яка держава через корекцію освітніх програм і на основі введення нових дисциплін здатна впливати на форму знань по відношенню до природи суспільства, існуючого суспільно-політичного ладу, розвивати види соціальної регуляції, формувати суспільні ідеї, почуття та відносини, і тим самим змінювати політичний клімат у суспільстві. Подібне втручання у навчально-виховний процес дає довгостроковий ефект, завдяки чому держава коригує актуальну соціальну проблематику. З одного боку, за допомогою вищої освіти студент (аспірант) досягає важливих цілей свого життя, а з іншого боку, агенти держави (навчальні заклади, викладачі) спрямовують пізнавальний процес студентів у необхідний суспільство напрямок. Якщо політичний світогляд підростаючого покоління формується в умовах гострого дефіциту політичних знань, то виникає загроза поширення радикальних та екстремістських настроїв. Як зазначає В. Пашков, держава через систему освіти програмує ті соціальні характеристики, які вона вважає за необхідне культивувати у громадян [10, с. 60].

Основною метою політичного виховання є виховання громадянськості, ступінь якої визначається тим, наскільки особа пристосовувалася до соціально-політичних відносин та сприяє розвитку суспільного ладу. Важливим параметром її є ставлення до політичного режиму. У процесі політичної соціалізації (в умовах демократичного, авторитарного чи тоталітарного режиму) формується увесь набір приписів, що стають для молоді взірцем політичної поведінки. У результаті успішної політичної соціалізації задовольняються потреби особистості бути залученим до громадського життя. Громадянське виховання студентства може проявлятися у: а) розробці концепції громадянсько-патріотичного виховання; б) плануванні виховної роботи; в) громадянській спрямованості викладання навчальних дисциплін; г) методичній та практичній допомозі студентському активу в організації і функціонуванні студентського самоврядування, молодіжних громадських структур.

Формування лояльного громадянина має пріоритетне значення в контексті політичної соціалізації будь-якої країни, незалежно від типу політичного режиму. Особливо це помітно в умовах сучасної кризи у Росії: коли легітимність режиму В. Путіна опинилася під загрозою через економічні санкції, комунікативний і аксіологічний тиск на суспільство з боку підконтрольних каналів комунікації різко зріс. Не останню роль у цьому відіграє й система освіти, повністю підпорядкована інтересам

олігархічної верхівки. У свою чергу звуження горизонту сприйняття подій зумовило реанімацію цінностей та стереотипів радянського минулого, відновлення моделей поведінки та форм політичної участі радянської доби: маніфестацій, демонстрацій за затвердженими «згори» гаслами та радянськими канонами (одяг, колони, прапорці) [11, с. 53]. Показовою стала підтримка дій російського уряду з боку студентства та професорсько-викладацького складу, що фактично відтворила притаманну радянському часу одноставність суспільної думки та категоричне неприйняття альтернативної точки зору. Незгодні з політичним курсом «Єдиної Росії» піддаються утискам та жорсткій критиці навіть в рамках академічної спільноти. Віддаючи належне високому рівню якості вищої освіти у Росії з точки зору компетентнісного підходу, слід констатувати надмірний ідеологічний вплив, що заважає формуванню активістської політичної культури молоді (аксіологічна складова). Зважаючи на це, однією з важливих проблем вищої школи в Україні є збереження вільного громадянського дискурсу, поєднане із підвищенням рівня викладання у навчальних закладах з урахуванням як позитивного європейського та російського досвіду, так і української національної специфіки.

Отже, у результаті організованого масового навчання і під його впливом людина засвоює не тільки систему фундаментальних і прикладних знань, а й сукупність цінностей (у тому числі політичних), формує певний світогляд. У такий спосіб здійснюється формування особистості майбутнього фахівця та виховання, необхідне суспільству. Саме у вищій школі відбувається ознайомлення молодого покоління із символами політичної системи, її історією, основними цінностями і правилами. У такий спосіб вища школа сприяє формуванню когнітивної компоненти політичної соціалізації.

Розширення мережі й гетерогенності вищих навчальних закладів та стрімке зростання студентських контингентів у розвинених країнах світу в останні десятиліття призвели до ускладнення державного керування вищою освітою. З іншого боку, підвищення ролі науки у суспільному житті зумовило залучення до державного управління представників академічної спільноти у якості носіїв експертного знання, що яскраво продемонстровано на прикладах Фінляндії, Ірландії, Японії. Створені у цих країнах консультативні органи з питань технологічної чи науково-технічної політики, об'єднавши представників вищої школи та урядовців, стали додатковим каналом впливу академічного співтовариства на формування державної наукової, технологічної та інноваційної політики. Перспективи подальших досліджень даної проблематики вбачаємо у розгляді актуальних питань вдосконалення системи вищої освіти в Україні в умовах переходу до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Касярум Н. Освітній простір: становлення поняття [Текст] / Н. Касярум // Витоки педагогічної майстерності. – 2013. – Вип. 12. – С. 107–113.
2. Гуляев О. В. Спін-операції в сучасному політичному процесі: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / О. В. Гуляев; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Д., 2011. – 17 с.
3. Куклін О. В. Економічні аспекти вищої освіти: монографія [Текст] / О. В. Куклін. – К.: Знання України, 2008. – 331 с.
4. Каленюк І. Фінляндія – лідер у становленні суспільства знань та інноваційної економіки XXI століття [Текст] / І. Каленюк, К. Корсак // Вища школа. – 2004. – №2–3. – С. 87–95.

5. Михайлюк Т. С. Політико-системний вимір інформаційно-комунікаційних стратегій скандинавських країн (Швеція, Фінляндія, Норвегія): автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Т. С. Михайлюк. – Київ: Б.в., 2010. – 19 с.

6. Mendizabal E. Thinking Politics: Think Tanks and Political Parties in Latin America [Text] / E. Mendizabal, K. Sample. – Lima: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2009. – 63 p.

7. Денисов Ю. Д. Японские прогнозы мирового инновационного развития [Текст] / Ю. Д. Денисов. – М.: ИДВ РАН, 2013. – 96 с.

8. Горбатенко В. П. Фабрики думок і розвиток соціальної інженерії [Текст] / В. П. Горбатенко, І. І. Петренко // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №4 (13). – С. 5–13.

9. Лауристин М. Ценностные ориентации общества и средства массовой информации в период кризиса: эстонский опыт [Текст] / М. Лауристин // Философия и социальные науки. – 2011. – №1. – С. 9–14.

10. Пашков В. О. Роль вищої школи у процесі політичної соціалізації / В. О. Пашков // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2012. – Вип. 109. – С. 59–61.

11. Пояркова Т. К. Україно-російська війна як наслідок взаємодії кризових політичних систем / Т. К. Пояркова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. – 2014. – Вип. 14. – С. 51–56.

References

1. Kasiarum N. Osvitnii prostir: stanovlennia poniattia [Text] / N. Kasiarum // Vytoky pedahohichnoi maisternosti. – 2013. – Vyp. 12. – S. 107–113.
2. Huljaiev O. V. Spin-operatsii v suchasnomu politychnomu protsesi: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.02 / O. V. Huljaiev; Dnipropetr. nats. un-t im. O. Honchara. – D., 2011. – 17 s.
3. Kuklin O. V. Ekonomichni aspekty vyshchoi osvity: monohrafiia [Tekst] / O. V. Kuklin. – K.: Znannia Ukrainy, 2008. – 331 s.
4. Kaleniuk I. Finliandiia – lider u stanovlenni suspilstva znan ta innovatsiinoi ekonomiky XXI stolittia [Tekst] / I. Kaleniuk, K. Korsak // Vyshcha shkola. – 2004. – №2–3. – S. 87–95.
5. Mykhailiuk T. S. Polityko-systemnyi vymir informatsiino-komunikatsiinykh stratehii skandynavskykh krain (Shvetsiia, Finliandiia, Norvehiia): avtoref. dys ... kand. polit. nauk: 23.00.04 / T. S. Mykhailiuk. – Kyiv: B. v., 2010. – 19 s.
6. Mendizabal E. Thinking Politics: Think Tanks and Political Parties in Latin America [Text] / E. Mendizabal, K. Sample. – Lima: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2009. – 63 p.
7. Denysov Iu. D. Yaponskye prohnozy myrovoho ynnovatsyonnoho razvytiia [Tekst] / Iu. D. Denysov. – M.: YDV RAN, 2013. – 96 s.
8. Horbatenko V. P. Fabryky dumok i rozvytok sotsialnoi inzhenerii [Tekst] / V. P. Horbatenko, I. I. Petrenko // Stratehichni priorytety. – 2009. – №4 (13). – S. 5–13.
9. Laurystyn M. Tsennostnye oryentatsyy obshchestva i sredstva massovoi ynfomatsyy v peryod kryzysa: estonskyi opyt [Tekst] / M. Laurystyn // Fylosofiia i sotsyalnye nauky. – 2011. – №1. – S. 9–14.
10. Pashkov V. O. Rol vyshchoi shkoly u protsesi politychnoi sotsializatsii / V. O. Pashkov // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofiia. Politolohiia. – 2012. – Vyp. 109. – S. 59–61.
11. Poiarkova T. K. Ukraino-rosiiska viina yak naslidok vzaiemodii kryzovykh politychnykh system / T. K. Poiarkova // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin. – 2014. – Vyp. 14. – S. 51–56.

Kliuchnyk R. M., Candidate of Political Sciences, Lecturer of Department of Political Science, Sociology and Humanities, Alfred Nobel University (Ukraine, Dnepropetrovsk), nobelpolis@yandex.ru

Higher education under political crisis: functional peculiarities

The distinguishing functional features of higher education under political crisis are considered. Main tendencies of modern educational sphere development are considered. Crisis phenomena in educational system are proved to correlate with crises in political, economical and social spheres. Main dimensions of influence of higher education on political system are: competence, personal and axiological. The role of higher education in training political experts is underlined. Efficiency of influence of academic community on personal staff of state institutions is proved using examples of different countries. Special attention to higher education as an agent of

socialization of citizens is paid. Historical, system, comparative and other methods are used in the article.

Keywords: political crisis, political system, higher education, axiological crisis, political socialization.

Ключник Р. М., кандидат политических наук, преподаватель кафедры политологии, социологии и гуманитарных наук, Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля (Украина, Днепропетровск), nobelpolis@yandex.ru

Высшее образование в условиях политического кризиса: функциональные особенности

Раскрыты основные функциональные особенности высшего образования в условиях политического кризиса. Проанализированы важнейшие тенденции, характерные для современного мирового образовательного пространства. Доказано, что кризисные явления в образовательном процессе коррелируются с аналогичными процессами в политической, экономической и социальной сферах. Выделены основные направления влияния высшей школы на политическую систему: компетентностный, кадровый и аксиологический. Подчеркнута роль высшей школы в подготовке специалистов-политологов нового поколения. На примере ряда стран доказана эффективность влияния академического сообщества на кадровый состав государственной власти. Особое внимание уделено возможностям высшей школы как агента социализации граждан. В статье использованы исторический, системный, структурно-функциональный и иные методы.

Ключевые слова: политический кризис, политическая система, высшее образование, аксиологический кризис, политическая социализация.

УДК 329.94(477).

Шеремета О. М., кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та українознавства, Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова (Україна, Одеса), Sheremeta.oksana14@gmail.com

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ СТОСУНКИ У ГАЛИЧИНІ ТА ПОЛІТИКА АВСТРІЙСЬКОГО УРЯДУ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Аналізується політичне становище у Галичині наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Автором розглядається політика австрійського уряду в українсько-польському протистовнанні. Визначено фактори, які впливали на формування цієї політики та її вплив на розвиток українського національного руху у Галичині.

Ключові слова: парламент, куральна система, виборчі зловживання, Галичина, Австрійська імперія, державна політика.

Революційні події в Австрійській державі сприяли активізації процесів поживлення суспільно-політичного життя на західноукраїнських землях. Галичина як найбільш модернізована з українських провінцій Австрійської монархії користувалася автономією, мала право внутрішнього самоврядування. Перебування західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії здійснило позитивний вплив на політичну ситуацію в краї, оскільки внаслідок революції в імперії була проголошена демократична конституція, яка надавала народам імперії деяку свободу.

Тема становлення виборчої системи в Австро-Угорській імперії і польсько-українських стосунків доволі добре розроблена в українській та польській історіографії. Написано декілька ґрунтовних праць про формування австрійської виборчої системи, її становлення в провінціях, про особливості проведення виборів у Галичині та їх наслідки для політичної ситуації в краї. Серед робіт даного спрямування переважають ті, що присвячені проблемі польсько-українських відносин. Зокрема, високий теоретичний рівень притаманний дослідженням М. Макарчука [3], О. Сухого [9], К. Левицького [2], М. Мудрого [6], В. Мороза [4], І. Чорновола [7; 8] та інших. Серед польських наукових праць з даної проблематики

слід виділити праці М. Сівіцкі [11] та С. Ястребські [12]. Ці дослідження є ґрунтовною основою для того, щоб вийти за рамки локального виміру виборів і українсько-польських стосунків і поставити нові питання до цієї теми.

Основний метою статті є дослідження відносин центру – периферії в рамках формування модерної політичної системи імперії Габсбургів. Вивчення системи формування виборчих відносин з боку центральної влади, зокрема як центральна влада бачила виборчу систему на місцях, в який спосіб і чому вона домовлялася з локальними елітами, а саме з польськими і українськими політичними партіями, які стратегії вона використовувала для утримання стабільності і рівноваги, вигідної для неї в доволі складній провінції, якою була Галичина, який вплив мали галицькі (польські і українські еліти) у Відні, і хто представляв і захищав їхні інтереси. Про останнє майже немає досліджень, хоча є чудові архівні матеріали і спогади українських і польських політиків.

На зламі ХІХ–ХХ століття з появою постулату загальних і рівних виборів, місто стає місцем маніфестацій і політичних зібрань, а виборчі компанії починають набирати щораз агресивніших форм. Політика як трамплін для забезпечення власних меркантильних інтересів, будування стрімкої кар'єри і отримання позицій у Відні стала цікавити багатьох політиків. Яскравим прикладом були українські політики Микола Василько, Юліан Романчук та ряд інших, які були впливовими у Відні. Як ці рухи впливали на галицький політикум, як нестабільність провінції і маніпулятивність цією нестабільністю польськими і українськими політичними партіями впливала на позицію Відня. Всі ці питання є відкриті для дослідження.

На початковому етапі формування виборчої системи галицькі українці, яким катастрофічно не вистачало власної еліти, дивились на виборчий процес як на забаганку панів. Русини, як тоді називали українців не розуміли важливості парламентських методів боротьби за покращення власного життя, більше надіючись на австрійського цісаря. Вони не усвідомлювали, що центральний австрійський уряд буде вести переговори лише із стороною, яка отримувала владу у краю внаслідок виборчої перемоги.

Але, внаслідок зростання рівня освіти, формування власної еліти та зростання національної свідомості серед всіх верств галицького суспільства, а також як відповідь на систематичний тиск поляків, галицькі українці прокидаються до політичної боротьби.

Тут вони зіштовхнулися із шаленою протидією польського правління. Збереження своєї переваги над українцями на всіх рівнях влади у провінції поляки вважали життєво необхідною умовою для відродження своєї держави у майбутньому. Тому вони йшли на будь-які зловживання для забезпечення своєї влади, особливо у Східній Галичині [2, с. 28].

Галичина пережила не одні вибори, які, щоправда, відбувалися в умовах майнового цензу, оскільки конституція не передбачала вільних, відкритих виборів для населення різних територій імперії, в тому числі і для українців в Галичині. Внаслідок порозуміння австрійського уряду із поляками усю вертикаль місцевої влади в Галичині отримали поляки, у результаті реформ 1867 р. вони отримали ширшу автономію. Урядову німецьку мову у Галичині було змінено урядовою